

Ірина НЕСТАЙКО

*кандидат педагогічних наук, доцент,
nestajko_irena@ukr.net*

Надія СЕНЬОВСЬКА

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
ipr56@tnpu.edu.ua*

ЗНАЧЕННЯ ІЄРАРХІЇ ЦІННОСТЕЙ У ЖИТТІ ЛЮДИНИ (ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД)

Аналізуючи процеси, які відбуваються протягом кількох десятиків років у світі, можна ствердити, що питання цінностей сьогодні стоїть, як ніколи, на часі. Що ж таке цінності і для чого вони потрібні у житті людини? Багато з нас задає собі це непросте питання на різних етапах життя, чи у різних життєвих ситуаціях. Людина, будучи істотою розумною і свідомою, прагне до певних цінностей. Цінності охоплюють і регулюють усі виміри життя. Вони стосуються фізичної, психічної, духовної та суспільної сфери. Вони становлять фундамент і є наслідком прийняття рішень у всіх вище перелічених сферах життя, які дозволяють людині інтегрально розвиватися, а також визначають наше ставлення до людей та речей, мають вплив на емоційний стан та самооцінку. Питання цінностей, їх систему і ієрархію є центральною темою у спробах розуміння людської психіки і людського прогресу. Саме це і є предметом досліджень науковців багатьох суспільних дисциплін, в тому числі і психології.

Визначення поняття «Цінності» не є простим завданням. На думку польського дослідника М.Лобоцкего, цінності – це все те, що вважається важливим і цінним для особистості та суспільства, є гідне для наслідування, пов'язане з позитивними переживаннями і водночас є метою людських прагнень» [Łobocki M., *Pedagogika wobec wartości*. w: B. Śliwerski (red.), *Kontestacje pedagogiczne*, Kraków 1993, s. 125.]. Подібно слово «цінність» визначив польський педагог С.Ковальчик: «цінністю є те, що є предметом бажаного, те, чого прагне людина, що є метою її зусиль. [Kowalczyk S., *op. cit.*, s. 142.]. На думку Д.Добровольської «Цінністю визначається все те, що є предметом бажань, потреб, цілей, прагнень і зусиль» [Mariański J., Zdaniewicz W., *Wartości religijne i moralne młodych Polaków*, Warszawa 1991, s.175]. Ще знаходимо інше визначення, «деякі

важливі речі, які важливіші за інші, котрі вартують того, аби їх досягнути» [Duczewski L., Kultura polska w procesie przemian, Lublin 1995, s. 104.].

Усі цінності Данута Добровольська ділить в залежності від рівня їх загальності на конкретні та інтерналізовані. До конкретних належить:

1. Цінності щоденного життя (робота, сімейне життя, освіта, розваги, приватна власність);

2. Окремі елементи кожної з перелічених сфер життя, наприклад, вид професійної діяльності, здоров'я дітей, житло, автомобіль тощо;

3. Абстрактні цінності: престиж, слава, добробут, моральність, прогрес та ін.

Цінності інтерналізовані, це такі, про які людина має переконання, що вони є реальними, слухними і гідними до наслідування. Вони впливають на людський прогрес, визначають напрямки діяльності і творять особисті норми поведінки. Окремі цінності створюють так звану систему цінностей. Людина, яка цінує своє родинне життя, одночасно цінує здоров'я своїх дітей, прагне до досягнення благополуччя усіх членів сім'ї.

Говорачи, що «суспільство керується цінностями» маємо на меті моральні цінності. Але це не єдині цінності, з якими ми зустрічаємося у житті. Передусім цінностями є здоров'я і краса, сім'я і освіта, мудрість, безпека, хороший відпочинок чи кар'єра. Те, що для нас є важливе і цінне, що є для нас цінністю, багато про нас говорить. Чи людина собі це усвідомлює, чи ні, наші цінності впливають на кожне наше рішення і діяльність, оскільки стараємось отримати і зберегти те, що для нас є важливим.

Усі цінності можна поділити на дві основні категорії: моральні цінності, котрі у вирішальний спосіб спливають на якість нашого життя і позаморальні. «Моральні цінності – це сигнали або ідеї, які викликають корисну поведінку як того, хто їх практикує, так і для людей, на яких вони орієнтовані. Моральні цінності роблять людей кращими, кращим життя і кращі між людські взаємини» [цей автор, с.3]. ознакою моральних цінностей є те, що чим більше ми їх віддаємо іншим, тим більше їх прибуває і тим більше до нас повертається. Слід відзначити, що цінності позаморальні, наприклад, здоров'я, краса чи гроші, цієї функції не мають. За словами Т.Томашевського «цінності реалізуються для того, щоб людина могла досягнути «повінь свого існування», «фізичний і психологічний добро стан». Цінністю для людини стає те, що їй потрібне для її життя, комфорту фізичного і психічного, розвитку активності, відчуття «бути потрібним і щасливим». Загалом це є все те, що окреслює

ідентифікацію людську і місце її в навколишньому світі» [Tomaszewski T., Ślady i wzorce. WSiP. Warszawa 1984, w: Karney J.E., op.cit., s.41].

Як бачимо є різні і неоднозначні підходи до визначення поняття «цінності». В одних випадках цінність є метою, у іншому критерієм вибору цілей чи мотивів діяльності, а інколи ототожнюється з нормою, або є суб'єктивним віддзеркаленням переконань людини.

Польські науковці виділяють ряд функцій цінностей, які вони виконують у процесі індивідуального і суспільного розвитку людини, а саме:

– Регулювання заспокоєння потреб. Потреби окреслюють те, що є важливим для життя і правильного функціонування людини. Натомість цінності окреслюють потреби і визначають спосіб їх задоволення. Крім того, цінності сприяють прийняттю рішень, які саме потреби і в якій кількості повинні бути задоволені.

– Вплив на вибір віддалених цілей і способів їх досягнення, тобто на життєві плани конкретних одиниць.

– Вплив на самооцінку одиниці, наприклад, на оцінку свого вигляду, здібностей, стосунків між людьми. Цінності впливають на оцінку результатів власної діяльності і в результаті на задоволення чи незадоволення зі своїх досягнень. [3 <http://www.publikacje.edu.pl/publikacje.php?nr=2142>] (aktualne 27.09.2011r.).

Як правило, люди створюють собі ієрархію потреб і цінностей. У однієї людини, наприклад, на першому місці власне добро і цінності із ним пов'язані, для іншої найвищою цінністю є благополуччя всесвіту, сім'ї чи таємниць природи. Зазвичай ми визначаємо для себе, що для нас найважливіше, а що менш важливе. Індивідуальна система цінностей часто змінюється. Ця зміна залежить від загальносуспільних змін в оточенні, економічних, державних, культурних та інших, а також від життєвого циклу людини: процесів дозрівання, світогляду, змін в конкретних життєвих ситуаціях (н-д, подружжя, зміна місця роботи, смерть когось із близьких) і змін у психіці під впливом нового досвіду. Прикладом раптової зміни ієрархії цінностей може бути ситуація загрози війни, у випадку чого найвищою цінністю є здоров'я і життя рідних, а також такі загальні цінності, як воля, незалежність, здатність нації до виживання.

Також ієрархія цінностей залежить від народних традицій, які творять культуру, суспільно-економічних умов, а також між людських взаємин.

Цікавою на наш погляд є сугестивна ієрархія цінностей, яку запропонував німецький філософ, відомий теоретик М. Шеллер. Він

виокремив 5 типів цінностей: [http://pl.wikipedia.org/wiki/Max_Scheler (aktualne na 15.09.2011r.)]

1. Релігійні (божественне і сакральне). Тобто усе те, що зосереджено навколо поняття святості.

2. Духовні, які поділяються на: когнітивні (прагнення пізнання істини), правові (порядок – безлад, почуття ієрархії і справедливості), естетичні (краса – потворність).

3. Життєво важливі (пов'язані з життям і смертю, наприклад, право на життя, здоров'я).

4. Гедоністичні (приємне – неприємне, н-д, благополучне життя, радість життя, ризик).

5. Утилітарні (корисне – марне) – цивілізаційні, ті, що приносять користь.

Часто ми задаємо собі питання, хто ж нас вчить визначати цінності? Відповідь очевидна, передусім все іде з дому, але в дошкільному закладі і школі також потрібно про них говорити і втілювати у життя, вчити дітей робити правильний вибір і будувати хороші стосунки між людьми. Koźmińska I., Olszewska E., op.cit., s. 42. Система цінностей середовища (шкільного, родинного, позашкільного), в якому перебуває дитина, найбільше впливає на вибір дитини у майбутньому.

Наступне важливе питання, яке ми ставимо собі, Для чого нам цінності? Чи світ без моральних цінностей міг би нормально існувати і життя проходило без перешкод? Сьогодні у світі ми можемо спостерігати все більший дефіцит цінностей у суспільному житті, це і порушення моральних норм, зради і розводи, корупція, злочинство, насилля, залежність від шкідливих звичок, торгівля наркотиками, вульгарність та ін. Йде мова про хаос у сфері цінностей. Дітям важко визначитися із цінностями, оцінити, що є добре, а що погане, оскільки й дорослі губляться в цьому питанні.

На нашу думку, світ не може існувати, якщо буде позбавлений моральних цінностей, якщо кожен буде робити те, що він хоче, не звертаючи уваги на оточуючих. Багато прикладів можна навести, щоб усвідомити собі, наскільки важливі є цінності для збереження порядку, якості життя, і самого життя. Результатом «призупинення» права і моральних норм є хаос, лютість, безлад, небезпека, різке зниження якості життя.

Як зазначала Е.Коленда, моральні цінності спонукають нас до поведінки, яка є доброю для усіх і нікого не кривдять. Слід пам'ятати, що цінності потрібно практикувати. Не достатньо знати, що людина повинна

бути відповідальною і ввічливою, потрібно такою людиною бути. Передані поколінням, вивчені і використані цінності гартують наш характер. Це від нього залежить, який ми робимо вибір, хто є в нашому оточенні, яке відношення маємо до світу, яку ставимо собі мету, а також що для нас у житті найважливіше. Характер, а саме цінності у діяльності, визначають все подальше життя людини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Dyczewski L. Kultura polska w procesie przemian. Lublin 1995, s. 104.
2. Kowalczyk S. Idea sprawiedliwości społecznej, Warszawa 2003, s.112.
3. Koźmińska I., Olszewska E., op.cit., s. 42
4. Łobocki M. Pedagogika wobec wartości. w: B. Śliwerski (red.), Kontestacje pedagogiczne, Kraków 1993, s. 125
5. Mariański J. Zdaniewicz W. Wartości religijne i moralne młodych Polaków, Warszawa 1991, s.175
6. Tomaszewski T. Ślady i wzorce. WSiP. Warszawa 1984, w: Karney J.E., op.cit., s.41
7. <http://www publikacje.edu.pl/publikacje.php?nr=2142> (aktualne 27.09.2011r.)
8. http://pl.wikipedia.org/wiki/Max_Scheler (aktualne na 15.09.2011r.)

Тетяна РЕШЕТУХА

*кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
reshtetyana@gmail.com*

Оксана КУШНІР

*кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна
oksanakush8@gmail.com*

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПРИ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ У МЕДІА

Сьогодні на рецепцію медіаповідомлень аудиторією вагомий вплив має візуалізація. На фізіологічному рівні візуальне сприймання інформації домінує у нормотипової людини. За результатами досліджень, візуальна інформація сприймається у 60000 разів швидше порівняно з текстовою, адже близько половини нейронів головного мозку людини залучені до обробки зображення; 70 % сенсорних рецепторів містяться в очах, відтак 90 % інформації людина отримує через зір [1, с. 87]. Зважаючи на це, візуальний медіаконтент формує емоційно-психологічний стан аудиторії. На думку Г. Почепцова, емоції, подані через візуальний образ, реципієнти